

Labklājības ministrija

Skolas iela 28, Rīga, LV - 1331, tālr. 67021644, e-pasts lm@lm.gov.lv, www.lm.gov.lv

Rīgā

16.10.2024. Nr. 21-13/1619
Uz 26.08.2024 Nr. 1-8/17

Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs
paziņošanai e-adresē

Par vecāku pabalstu, ja bērns dzimis priekšlaicīgi

Labklājības ministrija ir izskatījusi jūsu 2024.gada 26.augusta vēstuli Nr.1-8/17 par vecāku pabalstu, ja bērns dzimis priekšlaicīgi, un sniedz šādu viedokli.

Jautājums par vecāku pabalsta izmaksas nosacījumu maiņu priekšlaicīgi dzimušo bērnu gadījumā periodiski ir bijis ministrijas redzes lokā un vairākkārt izvērtēts. Visplašāk to izvērtējām 2020.gadā, kad jautājums tika skatīts arī Satversmes tiesā, izskatot iesniedzējas sūdzību par likuma "Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 10.⁴ panta ceturtais daļas 2. punkta un Valsts sociālo pabalstu likuma 7. panta 1.¹ daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 110. pantam. Iesniedzēja uzskatīja, ka minētās normas neatbilst Latvijas Republikas Satversmes normām, jo neparedz iespēju pagarināt vecāku pabalsta un bērna kopšanas pabalsta izmaksas periodu, pamatojoties uz bērna individuālajām vajadzībām, proti, ja bērns ir dzimis priekšlaicīgi. Satversmes tiesa atzina iepriekš minētās normas par atbilstošām Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 110. pantam. Tostarp Satversmes tiesa atzīmēja, ka priekšlaicīgi dzimuši bērni ir savstarpēji atšķirīgi. Lielākā daļa priekšlaicīgi dzimušo bērnu savā attīstībā panāk vienaudžus koriģētajā pusotra gada līdz divu gadu vecumā svarīgākajos psihomotorās attīstības punktos, un tikai neliela daļa priekšlaicīgi dzimušo bērnu cieš no vidēji smagiem vai smagiem veselības traucējumiem, kuri saistīti ar priekšlaicīgām dzemdībām un kuru dēļ nepieciešama īpaša aprūpe. Ne visos gadījumos, kad bērns piedzimis priekšlaikus, viņam ir nepieciešama īpaša vai ilgāka vecāku nodrošināta aprūpe, tāpēc nav iespējams bērna priekšlaicīgo dzimšanu izcelt kā vienīgo atšķirīgo pazīmi.

Tāpat Satversmes tiesa atzina, ka sociāli apdrošināti vecāki, kuru bērns ir dzimis ārsta prognozētajā laikā, un sociāli apdrošināti vecāki, kuru bērns ir

dzimis priekšlaikus, atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos.

Otro reizi jautājums par papildu atbalsta nodrošināšanu priekšlaicīgi dzimušu bērnu vecākiem tika diskutēts Saeimas Sociālo un darba lietu komisijā (turpmāk – Komisija) 2022.gadā likumprojekta “Grozījumi likumā “Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” (Nr. 1535/Lp13) (turpmāk – Likumprojekts) izskatīšanas laikā, kur pēc atsevišķu deputātu iniciatīvas tika izvērtēta iespēja pagarināt vecāku pabalstu tiem vecākiem, kuriem bērns dzimis pirms 37.grūtniecības nedēļas. Komisijas 2022.gada 31.maija sēdē gan Labklājības ministrijas, gan Saeimas Juridiskā dienesta pārstāvji norādīja, ka deputātu iniciētais priekšlikums, nosakot labvēlīgākus vecāku pabalsta piešķiršanas nosacījumus vecākiem, kuriem bērns dzimis priekšlaicīgi, radīs satversmības riskus¹. Sarunās arī tika norādīts, ka šis priekšlikums būtu vērtējams un nodalāms no Likumprojekta (tas tika virzīts Saeimā steidzamības kārtā Eiropas Savienības direktīvas nosacījumu ieviešanas termiņu dēļ), jo prasa gan Veselības ministrijas, gan veselības nozares ekspertu iesaisti.

Vienlaikus ar Likumprojekta izskatīšanu Komisijā Labklājības ministrija 2022.gada 19. un 26. maijā organizēja tikšanās ar priekšlikumu iesniedzējiem un pārstāvjiem no Latvijas Darba devēju konfederācijas, Veselības ministrijas, Finanšu ministrijas, lai diskutētu par iespējamiem atbalsta variantiem priekšlaicīgi dzimušo bērnu vecākiem, kas būtu samērīgi ar pārējiem vecākiem noteikto atbalstu, un netiktu radīts normatīvo aktu satversmības risks (ievērojot Satversmes tiesas spriedumā lietā Nr. 2020-13-01 secināto). Diskusiju laikā Labklājības ministrija piedāvāja papildu atbalstu vecākiem, kuriem bērns dzimis priekšlaicīgi, īstenot caur citiem sociālās apdrošināšanas sistēmas pabalstiem, piemēram, maternitātes vai slimības pabalstiem. Šie priekšlikumi neguva iesaistīto pušu atbalstu, jo, pirmkārt, paredzēja informācijas apmaiņu starp Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūru (turpmāk – aģentūra) un veselības nozari, lai aģentūra iegūtu veselības nozares speciālista apstiprinājumu, ka bērns ir dzimis priekšlaicīgi un objektīvi ir nepieciešama šī bērna ilgāka kopšana. Otrkārt, priekšlikumu izvērtēšana un atbilstošo izmaiņu veikšana prasītu ilgāku laika periodu.

Ņemot vērā minēto un tā brīža politisko uzstādījumu par atbalsta nodrošināšanas steidzamību priekšlaicīgi dzimušu bērnu vecākiem, pagarinot tieši vecāku pabalsta izmaksas periodu, kā iespējama risinājums tika piedāvāts vecāku pabalsta izmaksas periodu pagarināt par visa noteiktā grūtniecības atvaļinājuma periodu tajos gadījumos, ja bērns dzimis pirms grūtniecības atvaļinājuma noteikšanas termiņa, tādējādi atbalstu sniedzot ļoti priekšlaicīgi dzimušu bērnu vecākiem. Priekšlikums balstījās arī Pasaules Veselības organizācijas aprakstā par priekšlaicīgu dzemdību apakškategoriām,

¹ Sociālo un darba lietu komisijas 2022.gada 31.maija sēdes ieraksts, pieejams: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/963A30864005ED2DC225884E0027EDCA?OpenDocument&prevCat=13|Soci%C4%81lo%20un%20darba%20lietu%20komisija>

pamatojoties uz gestācijas vecumu², atbalstu mērķējot uz tiem priekšlaikus dzimuša bērna vecākiem, kuru bērna veselības stāvoklis prasa īpašu aprūpi un nepārtrauktu vecāku klātbūtni. Labklājības ministrija atkārtoti 2022.gada 30.maija atzinumā par priekšlikumiem uz Likumprojekta 2.lasījumu vērša uzmanību, ka vecāku pabalsta pagarināšana par visa noteiktā grūtniecības atvaļinājuma periodu tajos gadījumos, ja bērns dzimis pirms grūtniecības atvaļinājuma noteikšanas termiņa, joprojām var radīt satversmības risku, un ir vērtējams tas, kā grozītā tiesību norma ietekmē arī citiem vecāku pabalsta saņēmējiem tiesības uz sevišķiem nosacījumiem.

Šobrīd esam uzrunājuši Veselības ministriju, lai kopīgi izvērtētu salīdzinoši nesen ieviesto risinājumu par atbalsta sniegšanu priekšlaicīgi dzimušajiem bērniem un pārrunātu iespējamus precizējumus esošajā regulējumā. Vienlaikus neizslēdzam arī citu institūciju iesaisti diskusijās, lai risinājumu mērķētu uz tiem vecākiem, kura priekšlaikus dzimušā bērna veselības stāvoklis pieprasa šādu atbalstu.

Ievērojot augstāk minēto, Labklājības ministrija atbilstošus grozījumus likumā “Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” iniciēs tikai pēc diskusijām ar veselības nozares ekspertiem un rūpīgas normatīvā regulējuma izvērtēšanas.

Valsts sekretāra vietnieks

D. Jakaite

² <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/preterm-birth>